

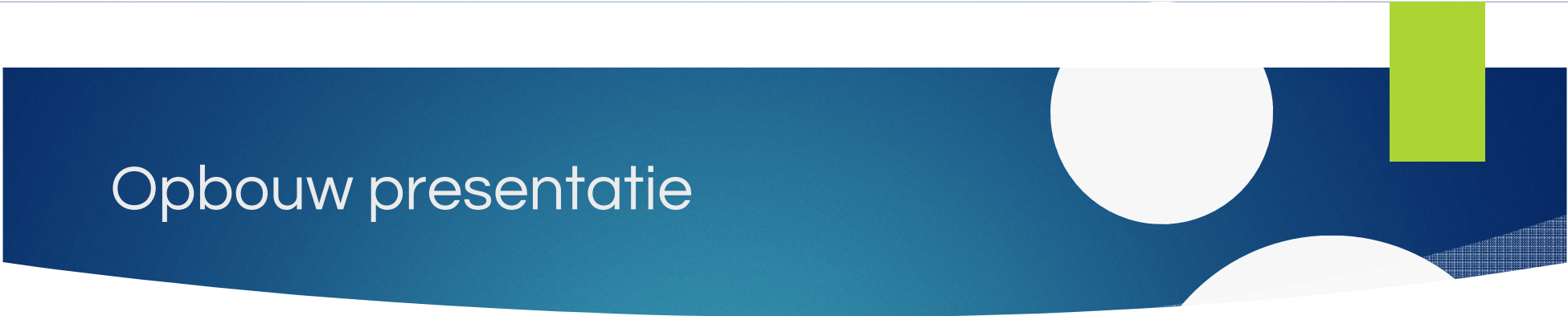
PAV-inspiratiedag

Presentatie van het Verklarend Onderzoek
Peilingsresultaten PAV

Piet Van Avermaet en Sven Sierens

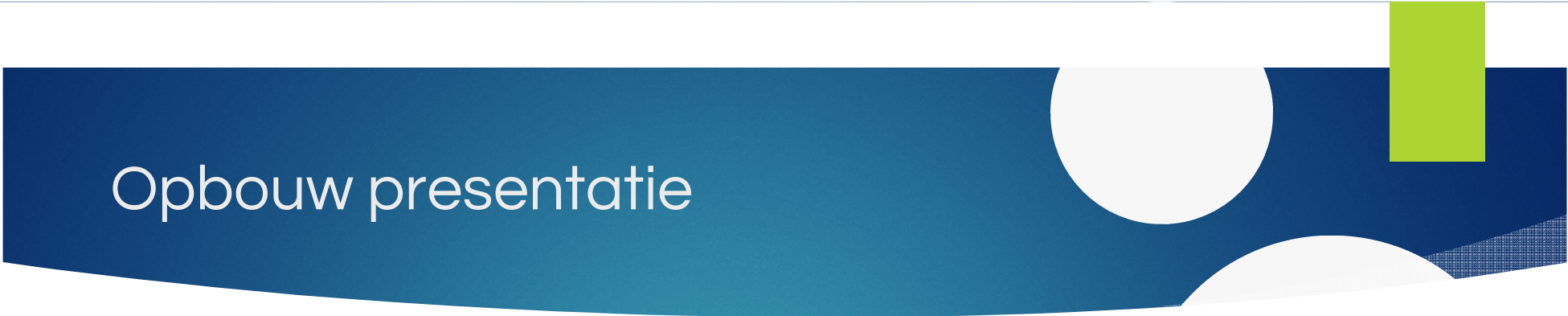
Brussel, 7 december 2017, 10.00 – 11.00 uur

Universiteit Gent – Arteveldehogeschool – Hogeschool Gent

Opbouw presentatie

1. Rationale
2. Doelstelling
3. Onderzoeksvragen
4. Onderzoeksdesign
5. Bevindingen
6. Aanbevelingen

Opbouw presentatie

1. **Rationale**
2. Doelstelling
3. Onderzoeksvragen
4. Onderzoeksdesign
5. Bevindingen
6. Aanbevelingen

1. Rationale

- 2013: eerste peilingsonderzoek naar de beheersing van de eindtermen PAV in het 6de jaar bso (Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen, KU Leuven)
- Teleurstellende resultaten:
 - Functionele vaardigheden lezen, luisteren en rekenen: < 40%
 - Functionele informatieverwerving en –verwerking (IVV): 62%

1. Rationale (2)

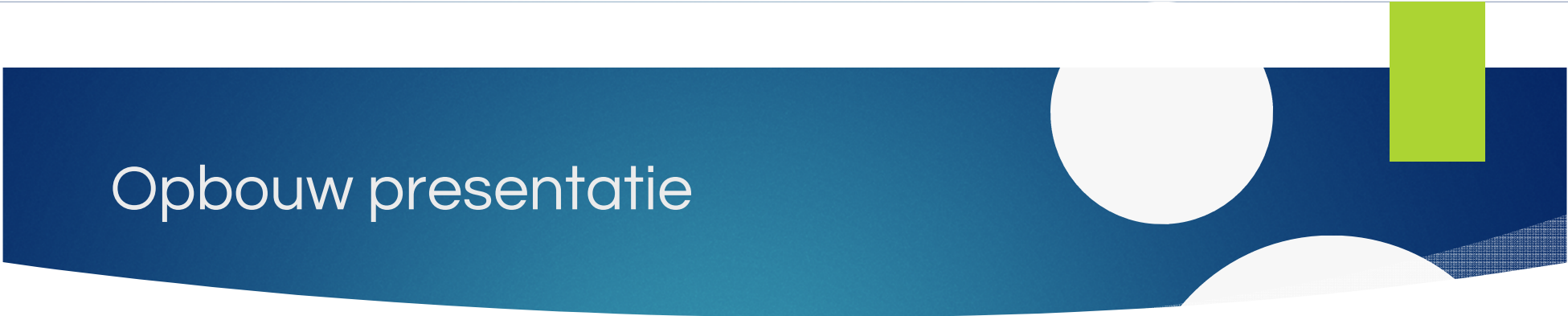
- Historiek:

- 1983: leerplichtverlenging tot 18 jaar -> vraag om zinvolle invulling van een verlengd curriculum in het bso
- Leerpsychologie: motiverende waarde van integrale opvoeding en samenhangend, vakoverschrijdende curriculum
- Antwoord: geïntegreerd aanbod algemene vakken -> PAV
- Overheid: formulering van krachtlijnen en funderende doelstellingen (ideaal curriculum)
- Vertaling praktijk (formeel/beschreven curriculum):
 - Leerlingen benaderen leerinhouden PAV als één geheel -> functionele vaardigheden
 - Leerlingen ervaren doelen en leerinhouden als zinvol, nuttig en aangenaam -> herkenbare, toepassingsgerichte en uitdagende probleemsituaties
 - Ruimte voor eigen inbreng van leerlingen.

1. Rationale (3)

- Huidige context:

- Bso heeft een imagoprobleem
- Kenmerken bso-leerlingen:
 - Maatschappelijk kwetsbare jongeren
 - Sterke diversiteit (leeftijd, leermogelijkheden, vooropleiding, leerachterstanden, etnisch-cultureel enz.)
 - Schoolachterstand, demotivatie (algemene vakken), schoolmoeheid
- Systeemkenmerken van Vlaams secundair onderwijs
 - Schoolse vertraging (zittenblijven)
 - Waterval
 - Ongekwalficeerde uitstroom: hoger dan gewenst
 - Hoge reproductie van sociale ongelijkheid

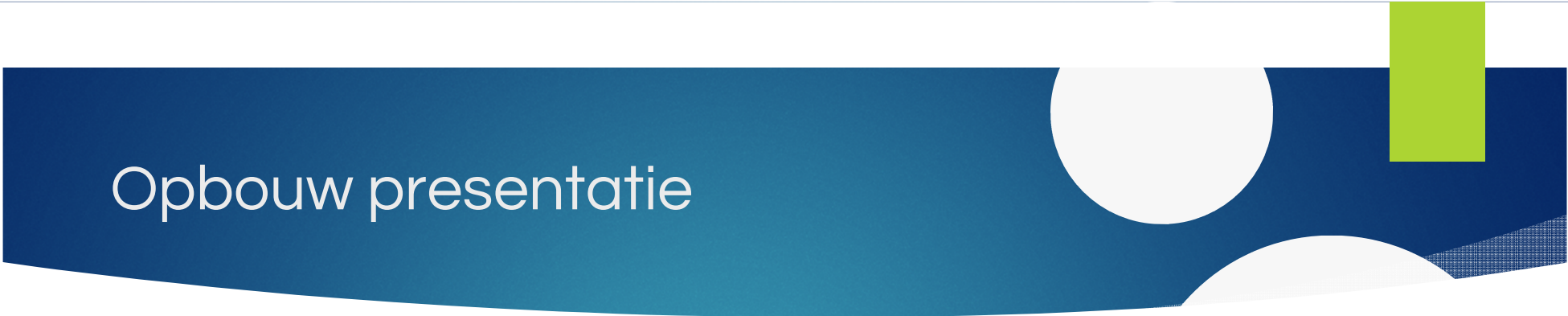

Opbouw presentatie

1. Rationale
2. Doelstelling
3. Onderzoeksvragen
4. Onderzoeksdesign
5. Bevindingen
6. Aanbevelingen

2. Doelstelling

- Op zoek gaan naar mogelijke verklaringen voor de zwakke peilingsresultaten eindtermen PAV
- D.w.z.: **aanvullen en verdiepen** van het peilingsonderzoek 2013, dat hiertoe een eerste aanzet was (Van Nijlen et al., 2014)
- Meerwaarde van het onderzoek:
 - **Casestudy**: 29 klasobservaties in 10 scholen + diepte-interviews: 28 leraren en 10 directies + 10 focusgroepen leerlingen (1 per school) + beperkte analyse lesmateriaal
 - **Mixed-methods** design: kwalitatief + kwantitatief, mogelijkheid tot triangulatie
 - Dataverzameling in **verschillende graden** (1ste b-stroom, 2de en 3de)

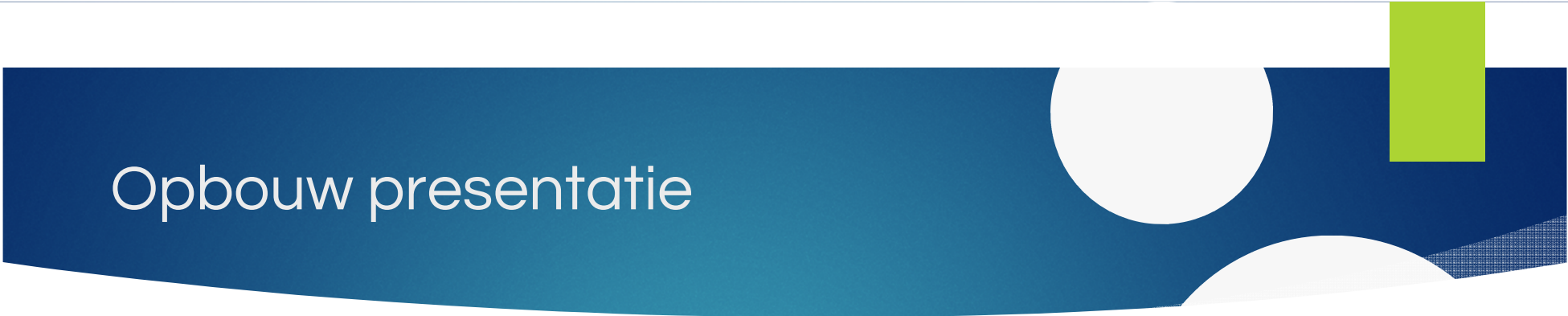

Opbouw presentatie

1. Rationale
2. Doelstelling
3. **Onderzoeksvragen**
4. Onderzoeksdesign
5. Bevindingen
6. Aanbevelingen

3. Onderzoeksvragen

1. In welke mate concorderen de eindtermen en leerplannen met de uitgangspunten en doelstellingen PAV en zijn de klaspraktijken PAV in overeenstemming met dit beschreven curriculum?
2. Wat is het **profiel** van de leerkracht PAV in het bso?
3. Wat zijn de **overtuigingen** van leraren over de aard en de inhoud van het beschreven PAV-curriculum?
4. Wat zijn de **concrete klaspraktijken** PAV in het bso en welke **leermiddelen** gebruiken leerkrachten om het beschreven curriculum te implementeren?
5. Hoe verhoudt de **leerkracht PAV** zich (via verwachtingen, overtuigingen en didactisch handelen) tot de **leerlingencompositie** in bso (i.c. heterogene leerlingengroep en gemiddeld laaggemotiveerde leerlingen)?

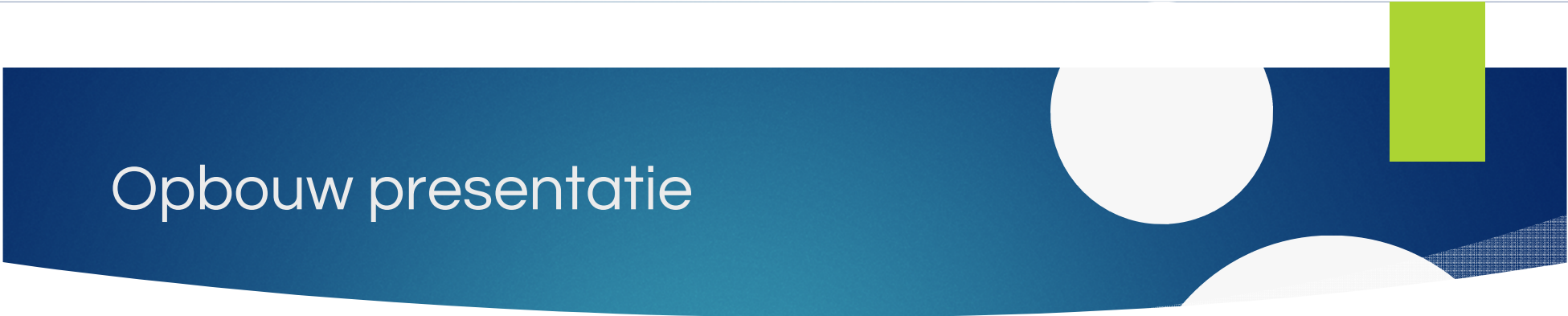
Opbouw presentatie

1. Rationale
2. Doelstelling
3. Onderzoeksvragen
4. **Onderzoeksdesign**
5. Bevindingen
6. Aanbevelingen

4. Onderzoeksdesign

1. Literatuurstudie -> theoretisch kader
2. Secundaire analyses van het peilingsonderzoek (kwantitatief)
3. Casestudy (kwalitatief)
4. Survey (kwantitatief)
5. Focusgroepen (leraren, directies, lerarenopleiders) en Vlaams expertseminar (kwalitatief)

Opbouw presentatie

1. Rationale
2. Doelstelling
3. Onderzoeksvragen
4. Onderzoeksdesign
5. **Bevindingen**
6. Aanbevelingen

5. Bevindingen: theoretisch kader

Literatuurstudie

- Curriculummodel van Goodlad (1979)
- Dynamisch model van onderwijseffectiviteit (Creemers & Kyriakides, 2008)
- Model van krachtige leeromgeving PAV (Placklé & Goemans, 2012)

Theoretisch kader, gekoppeld aan de onderzoeksvragen (OV)

	Leerling- factoren	Klas- Factoren (leraar)	School- factoren	Context- factoren
OV 1	n.v.t	– Pedagogisch-didactische vaardigheden	– Vakgroepwerking – Leerlijnen – Organisatie PAV	– Ideaal curriculum – Beschreven curriculum
OV 2	n.v.t	– Vooropleiding en schoolloopbaan – Ervaring – Professioneel zelfverstaan. – Professionalisering	– Vakgroepwerking – Leerlijnen – Organisatie PAV	n.v.t
OV 3	n.v.t	– Overtuigingen m.b.t. curriculum (= waargenomen curriculum).	n.v.t	– Ideaal curriculum – Beschreven curriculum
OV 4	– Motivatie – Schoolloopbaan – Attitude – SES & thuistaal	– Pedagogisch-didactische vaardigheden	– Vakgroepwerking – Leerlijnen – Organisatie PAV – Leerlingencompositie	n.v.t
OV 5	– Motivatie – Schoolloopbaan – Attitude – SES & thuistaal	– Verwachtingen leerkrachten	n.v.t	n.v.t

5. Bevindingen OV 1: concordantie ET/LP – praktijk

- Concordantie ET/LP – klaspraktijk: PAV-domeinen
 - Vakinhouden (domeinen): helpt leraren PAV week af (survey)
 - Klasobservaties (CS): functionele TV en IVV regelmatig, rekenvaardigheid, tijd- en ruimtebewustzijn, wetenschap & samenleving minder frequent of niet
- Beïnvloedende factoren behandeling PAV-domeinen
 - Vooropleiding
 - Aanwezigheid anderstalige leerlingen
- Concordantie ET/LP – klaspraktijk: didactiek
 - Krachtlijnen: onvoldoende gerealiseerde aspecten, d.w.z. coöperatief leren, zelfsturing & reflectie, levensechte contexten, projectmatig werken

5. Bevindingen OV 2: profiel leerkracht PAV

- Loopbaan
 - Ervaring
 - Algemeen: evenwichtig verdeeld, tamelijk jonge groep
 - PAV: gemiddeld wat minder ervaring
 - Directies: bij aanwerving is ervaring met doelgroep en motivatie belangrijker dan diploma PAV of ervaring in lesgeven
 - Graad
 - Leraren PAV 2/3 graad: geen verbanden tussen graad en klaspraktijk, behoeften, verwachtingen en overtuigingen

5. Bevindingen OV 2: profiel leerkracht PAV (2)

- Loopbaan
 - Onderwijsvormen
 - Leraren PAV die lesgeven in andere onderwijsvormen dan het bso waren minder geneigd om het vak PAV te blijven geven, iets minder positief tegenover de geïntegreerde aanpak van PAV
 - Professioneel zelfverstaan
 - Helft leraren PAV 2/3 graad voelde zich voldoende bekwaam (CS)
 - Leraren PAV hadden wel moeite om hun leerlingen te motiveren
 - Leraren PAV voelden zich het minst bekwaam in domeinen 'rekenvaardigheid' en 'wetenschap & samenleving'
 - Geen verband tussen type diploma en doelmatigheidsbeleving / bekwaamheden domeinen

5. Bevindingen OV 2: profiel leerkracht PAV

- Vooropleiding
 - Diverse instroom en bekwaamheidsbewijzen
 - Hinderpaal voor onderwijskwaliteit (vooral directies)
 - Type diploma
 - Bachelor: 2/3; master: 1/4; ander diploma: 1/10
 - Type diploma: geen relaties met klaspraktijk, overtuigingen en bekwaamheden
 - Studiegebieden (leraren PAV 2de/3de graad)
 - Talen, geschiedenis meest voorkomende vooropleidingen
 - Invloed van vooropleiding op inschatting bekwaamheden domeinen
 - Geen verbanden tussen studiegebied en doelmatigheidsbeleving, klaspraktijk en overtuigingen

5. Bevindingen OV 2: profiel leerkracht PAV (2)

● Vooropleiding

- Opleiding PAV
 - Houders diploma PAV: 14% van de bachelors (3de graad of beide graden)
 - Positieve relatie tussen diploma PAV en visie geïntegreerd PAV
 - Geen verbanden met klaspraktijk, doelmatigheidsbeleving, bekwaamheden domeinen
- Tevredenheid vooropleiding leraren niet-PAV opleiding
 - Vrij laag: vooral voorbereiding vakdidactiek, weinig praktijkgericht
 - Geen verbanden met doelmatigheidsbeleving, klaspraktijk, overtuigingen, verwachtingen
- Tevredenheid leraren opleiding PAV
 - Diploma PAV meerwaarde voor omgaan met doelgroep en thematisch werken
 - Leraren met diploma PAV meer tevreden dan lkn met ander diploma: vakdidactiek, projectmatig werken
 - Tekortkomingen: theoretisch, onvoldoende uitwerking didactiek domeinen

5. Bevindingen OV 2: profiel leerkracht PAV (3)

- Professionalisering

- Grootste noden: differentiëren, evalueren en motiveren (niet PAV-specifiek)
- Vakgerichte professionalisering: weinig inzet op bètadomeinen ondanks vastgestelde leemten
- Belemmerende factoren (CS):
 - Professionaliseringsbeleid (quotum, kostprijs, klasvrij maken)
 - Personeelsbeleid (invulling lesopdracht PAV)
 - Lage aanbod PAV-specifieke nascholingen

5. Bevindingen OV 3: overtuigingen curriculum

- Overtuigingen over eindtermen/leerplannen PAV
 - Haalbaarheid
 - Vertaalbaarheid
 - Vrijheid en interpreteerbaarheid
 - Onzekerheid
 - Beïnvloedende variabelen

5. Bevindingen OV 3: overtuigingen curriculum (2)

- Overtuigingen over de geïntegreerde organisatie PAV
 - Voordelen en nadelen
 - Leraren PAV: gemengde overtuiging
 - Voordelen: motivatie, verwerking inhouden als één geheel
 - Nadelen: minder diepgaande behandeling domeinen, talige noden van anderstalige leerlingen
 - Pleidooi: aanvullend aanbod klasexterne taalondersteuning
 - Beïnvloedende factoren
 - Positief: opleiding PAV, vakgroepwerking, ervaring PAV
 - Geen relaties met andere factoren: graad, ervaring, type diploma, lesgeven in een klas met verschillende studierichtingen

5. Bevindingen OV 3: overtuigingen curriculum (3)

- Overtuigingen over de geïntegreerde organisatie PAV
 - Wenselijke veranderingen
 - Goed uitgerust klaslokaal, kleinere klasgroepen, budget voor uitstappen, meer collegiale samenwerking
 - Kwart van de scholen: co-teaching, teamteaching
 - Uitbreiding aantal uren PAV: niet wenselijk
 - Praktische, organisatorische randvoorwaarden primeren op randvoorwaarden curriculum (aantal lessen, duur lesblokken)

5. Bevindingen OV 4: concrete klaspraktijken

- Pijler 1: Sleutelcompetenties
 - Coöperatief leren: lage inzet (doceren, onderwijsleergesprek, cursorisch lesgeven komen meer voor)
 - Zelfsturing en reflectie: lage inzet op inspraak en zelfstandigheid van leerlingen

5. Bevindingen OV 4: concrete klaspraktijken

- Pijler 2: Zorg op maat
 - Differentiatie
 - CS: vrijwel geen binnenklasdifferentiatie geobserveerd, hoewel leraren zegden het continu te doen
 - Heterogene klassen: differentiatie studierichting (1/4); afstemming aanbod (4/10)
 - Differentiatie = zwakkere leerlingen helpen
 - Indicaties voor onvoldoende deskundigheid en onzekerheid
 - Evaluatie
 - Klassieke aanpak
 - Onzekerheid correcte inschatting beheersingsniveaus (vage leerplandoelen)
 - Structuur aanbieden

5. Bevindingen OV 4: concrete klaspraktijken (2)

- Pijler 3: Een uitdagende en authentieke leeromgeving
 - Levensechte contexten
 - CS: belangrijk geacht maar weinig waargenomen
 - Discours leraren: thematisch, geïntegreerd werken rond thema's gelinkt aan leefwereld van leerlingen
 - Weinig verbinding met toekomstige beroepspraktijk
 - Samenwerking werkveld/bedrijfsleven: leraren PAV geen prominente rol
 - Lesmateriaal: traditionele lesbundels, weinig linken met leefwereld of beroep
 - Projectmatig werken
 - CS: bijna niet waargenomen
 - = schoolprojecten
 - = thematisch werken

5. Bevindingen OV 4: concrete klaspraktijken (3)

- **Samenvatting klaspraktijk**

- Pedagogisch-didactische praktijk om tot een functionele, uitdagende en geïntegreerde leeromgeving te komen, ontbrak nog grotendeels
- Geobserveerde lessen: leerkrachtgestuurd, weinig ruimte voor activerende werkvormen, weinig aandacht voor strategieën, werken aan betrokkenheid en kritische houding
- Vormgeving levensechte praktijken, projectmatig werken, differentiatie en evaluatie: nog veel groei mogelijk

- **Klaspraktijk en schoolfactoren**

- Geen verband met vakgroepwerking PAV
- Goed functionerende vakgroep kan collegiale samenwerking en waardering voor PAV bevorderen
- Geen relatie met ervaren samenwerking met praktijkcollega's, collegiale waardering

5. Bevindingen OV 5: leerkracht t.o.v. leerlingencompositie

- Prestatieverwachtingen

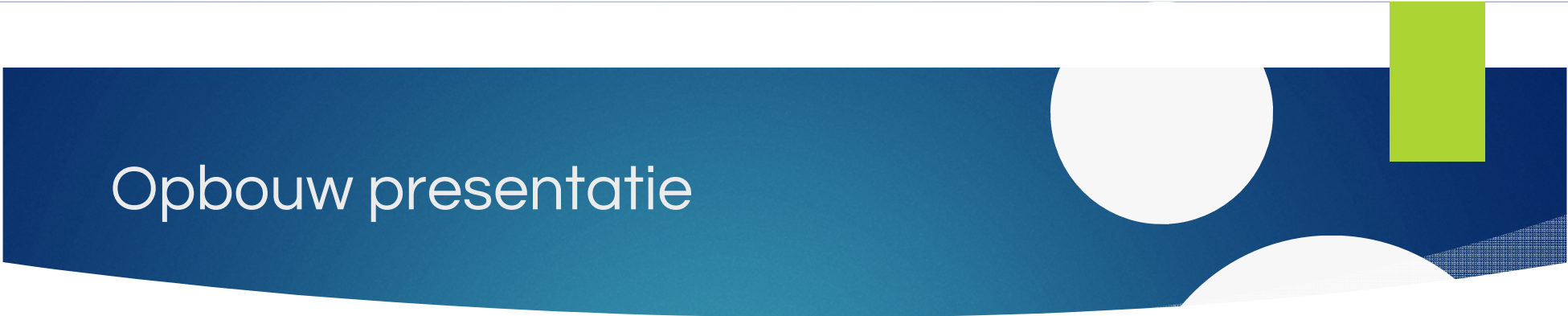
- Hypothetische inschatting resultaten: meerderheid -> hetzelfde

- Overtuigingen leraren PAV en AV

- Mogelijke oorzaken van tegenvallende peilingsresultaten
 - Diverse doelgroep (anderstaligen, leerproblemen, moeilijke schoolloopbaan)
 - Algemeen dalende niveau van bso-leerlingen
 - Brede waaier aan bekwaamheidsbewijzen PAV (als eerste bij directies)

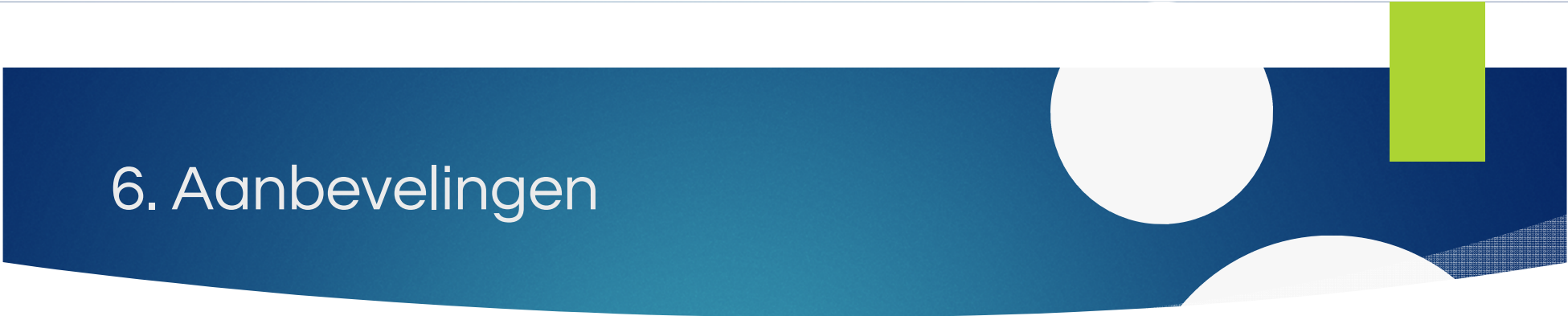
- Didactisch handelen

- CS: lage verwachtingen <- lage niveau van de leerstof (focusgroepen leerlingen), analyse lesmateriaal, sterke leerkrachsturing
- Werken met de doelgroep geeft voldoening maar geschetste profiel leerlingen -> minder vertrouwen, lagere onderwijsbaarheid

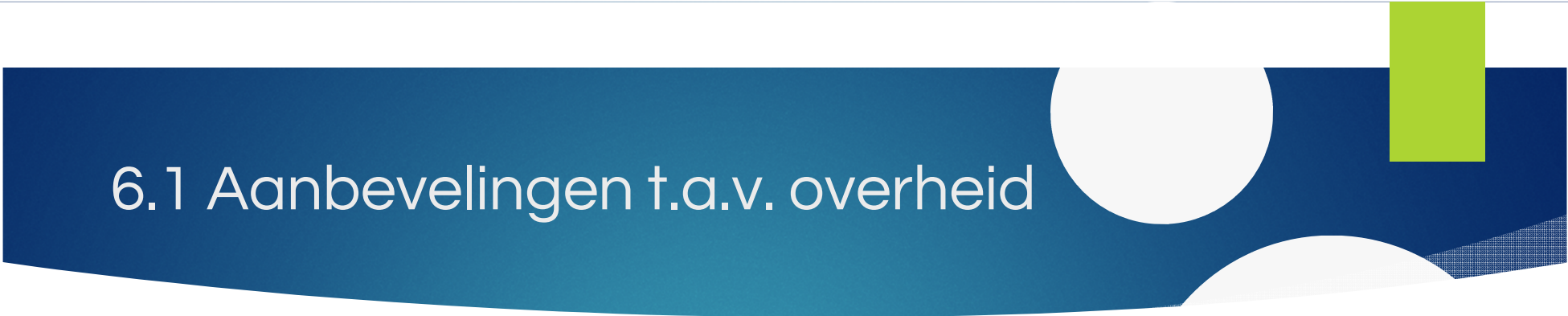
Opbouw presentatie

1. Rationale
2. Doelstelling
3. Onderzoeksvragen
4. Onderzoeksdesign
5. Bevindingen
6. Aanbevelingen

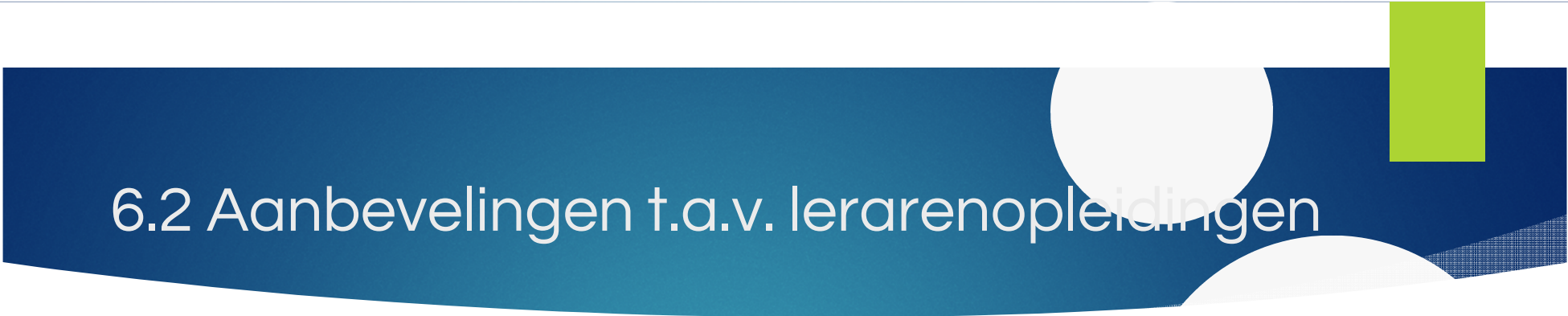
6. Aanbevelingen

1. Overheid (2)
2. Lerarenopleidingen (3)
3. Pedagogische begeleidingsdiensten en nascholing (3)
4. Schoolleiders (5)
5. Leraren PAV (3)

6.1 Aanbevelingen t.a.v. overheid

1. Faciliterende randvoorwaarden scheppen voor het aanscherpen van bekwaamheden in de PAV-domeinen
2. Faciliterende randvoorwaarden scheppen voor de vertaling van de eindtermen PAV naar de klaspraktijk

6.2 Aanbevelingen t.a.v. lerarenopleidingen

1. De kaart van diversiteit trekken.
2. Sterker inzetten op leerplangericht werken
3. Studenten in de lerarenopleiding en niet-gediplomeerde leraren PAV stimuleren om PAV als extra onderwijsvak op te nemen

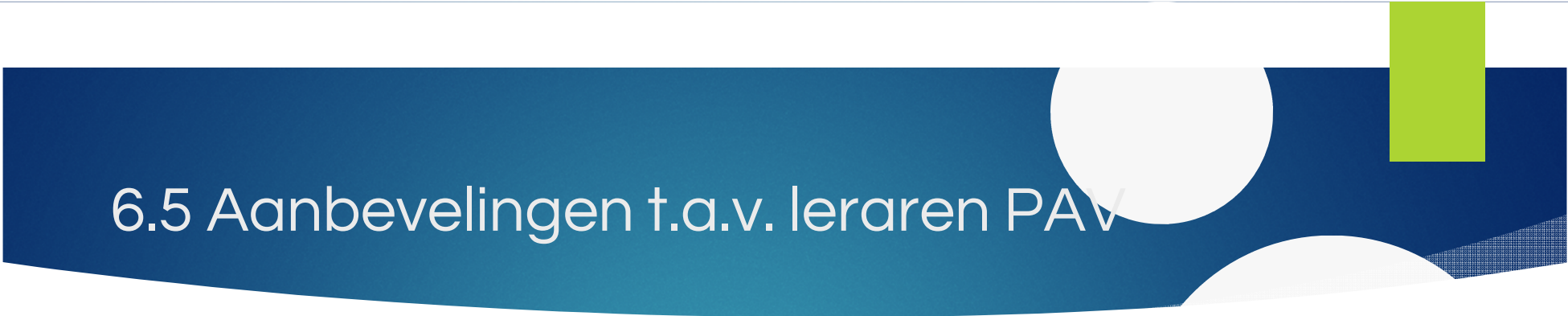
6.3.Aanbevelingen t.a.v. PBD'en + nascholing

1. Tegemoet komen in het nascholingsaanbod aan PAV-specifieke vakdidactische competenties
2. Een coördinerende rol spelen in de schoolinterne samenwerking en professionalisering
3. Expertisenetwerken mee tot stand brengen van leraren PAV en andere stakeholders

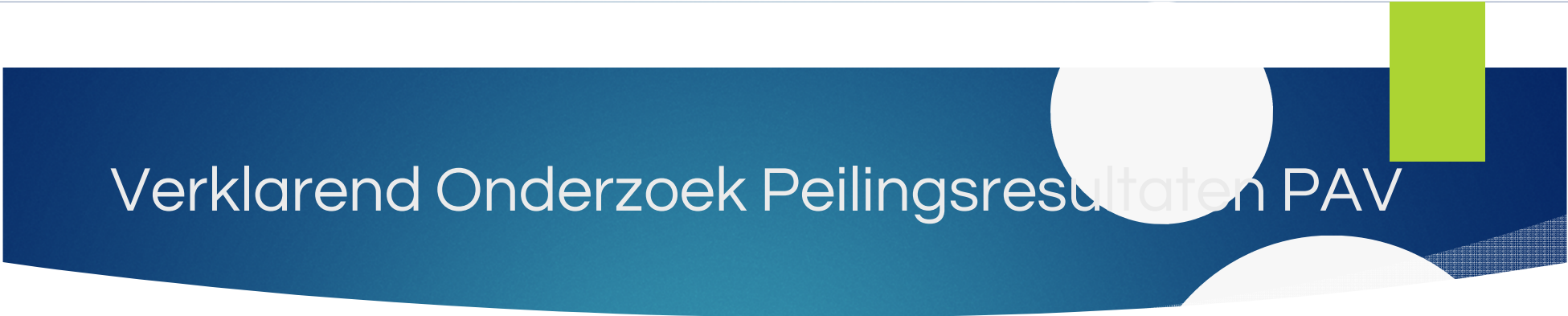
6.4 Aanbevelingen t.a.v. schoolleiders

1. Lesopdrachten creëren waarvan PAV een substantieel deel uitmaakt
2. PAV-teams samenstellen en versterken met leraren met verschillende expertise in domeinen en didactieken
3. Structurele samenwerking stimuleren op het niveau van de school
4. Structurele samenwerking stimuleren op het niveau van de beroepscontext
5. Het vormgeven van levensechte contexten, opdrachten en inhouden faciliteren

6.5 Aanbevelingen t.a.v. leraren PAV

1. Inzetten op binnenklasdifferentiatie en extra ondersteuning als een antwoord op een diverse klasgroep
2. Verschillende mogelijkheden van professionalisering benutten om vakinhoudelijke en vakdidactische competenties te versterken
3. Meer inhoudelijk samenwerken met leraren van praktijkvakken

Verklarend Onderzoek Peilingsresultaten PAV

Bedankt voor uw aandacht!

Referenties

Creemers, P., & Kyriakides, L. (2008). *The dynamics of educational effectiveness*. London: Routledge.

Goodlad, J. I. (1979). *Curriculum inquiry: The study of curriculum practice*. New York: McGraw-Hill.

Placklé, I., & Goemans, A. (2012). Op weg naar krachtige leeromgevingen in het Beroeps Secundair Onderwijs. In I. Janssens, L. Van Looy, I. Placklé, E. De Smet, & E. De Mesmaeker (2012). *Expeditie PAV: Project Algemene Vakken in theorie en praktijk*. Brussel: ASP.

Van Nijlen, D., Willem, L., Crynen, M., Engels, N., & Janssens, R. (2014). *Peiling Project Algemene Vakken in de derde graad van het beroepssecundair onderwijs. Eindrapport*. Leuven: KU Leuven, Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen.

Eindrapport onderzoek: data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=9698

Beleidssamenvatting: data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?nr=9699

Verklarend Onderzoek Peilingsresultaten PAV

HoGent

piet.vanavermaet@ugent.be

sven.sierens@ugent.be